

"רגל, כלל או סרגל" - מבט חדש על סיפור ישן

שבתי אטלו

הגמרא במס' שבת, (לא). מספרת:

"שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבניין שבידו. בא לפני הלל, גיריה. אמר לו: דעלך סני, לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואיך - פירושה הוא, זיל גמור. (רש"י - אמת הבנין - מקל שהוא אמת אורך, ומחדדים בו אורך הבנין, שהיו קוצצין עם האומנין כך וכך אמות בכך וכך דמים.)"

תגובתו של שמאי מאוד קשה להבין. איך יתכן שזהו אותו שמאי שאמר במס' אבות (א: ט"ו):
 "שמאי אומר עשה תורתך קבע אמור מעט ועשה הרבה והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות."

הוא זה שדחף את הנכרי?

השכח שמאי את משנתו - "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות"?

ועוד, למה דחפו דווקא באמת הבנין?

מי שיחפש את פירוש המשפט "כשאני עומד על רגל אחת" ישמע תשובות בסגנון של משך הזמן שבן אדם מסוגל לעמוד על רגל אחת, ולא שתיים.

המהרש"א מסביר "רגל אחת" באופן שונה מהמקובל - פשר "רגל אחת" הוא "כלל אחד". זאת אומרת שהנכרי ביקש משמאי ללמדו את העיקר של התורה - תלמדני כל התורה כולה בכלל אחד. וז"ל מהרש"א (חידושי אגדות מסכת שבת שם):

על רגל אחת וכו'. נראה שגם הוא נתכוון לפי התשובה דהלל דהיינו שילמדנו שכל התורה תהיה לה רגל ויסוד אחד ואמר שדחפו שמאי באמת הבנין ולעיל לא אמר אלא שגערו בניזפה והיינו משום דהכא רמז לו כמו שהבנין אי אפשר לו לעמוד ביסוד אחד כן התורה רחבה במצוותיה אי אפשר לה ליתן יסוד אחד וכן רמז לו לקמן באמת הבנין גבי על מנת שיעשוני כהן גדול דאין התורה עומדת על יסוד הכהונה לבד.

בהשראת המהרש"א, ברצוני להציע פירוש בסגנון אחר למושג "כשאני עומד על רגל אחת". כפי שאמרנו לעיל, המהרש"א מסביר רגל אחת כיסוד אחד. מפני שמדובר בסוגייתנו באינו יהודי, שסביר להניח שהוא לא דיבר עברית (גם הלל משיב לו בשפה הארמית), או לפחות הוא לא דיבר עברית קולחת. ובכן, ניתן לשאול, למה הוא מתכוון כשהוא אמר המילה "רגל". אציין כאן ערך ממילון אטימולוגי (חקר מוצא המילים) של המילה "rule", דהיינו: כלל, יסוד:

rule (n.)

c.1225, "principle or maxim governing conduct," from Old French *riule*, from Vulgar Latin *regula*, from Latin *regula* "straight stick, bar, ruler, pattern,"

related to *regere* "to rule, straighten, guide" (פענחתי את הראשי תיבות בצטות). יוצא מזה שהמילה "רגל" = *regula*, זאת אומרת "principle or maxim governing conduct", דהיינו כלל, יסוד. אז ניתן לפרש את בקשת הנכרי "גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת" כגיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על יסוד אחד. אגב, גם חז"ל במס' מכות (כ"ד.) ניסו לתמצת את כל התורה ביסוד אחד: "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר: (חבקוק ב') 'וצדיק באמונתו יחיה.'"

יותר מזה, אנו מבינים, עכשיו, למה שמאי דחף את הנכרי באמת הבניין שבידו. כי אותה מילה לטינית *regula* יש את המשמעות של "straight stick, bar, ruler, pattern," סרגל, או אמת הבניין. ובכן, שמאי רמז לו, ע"י זה שהוא דחפו באמת הבניין שבידו, כלשון המהרש"א, אי אפשר לה ליתן יסוד אחד.

שבתי אטלו קיבל תואר ראשון מ-MIT בארה"ב. הוא עלה ארצה לפני כ-25 שנה, ולמד בישיבת המבחר וישיבת כנסת בית אליעזר. שם הוא קיבל הסמכה לרבנות, ומסר שיעורים בגמרא והלכה. את הישיבה עזב כשהחל לעבוד בחברת היי-טק באזור ירושלים. שבתי הצטרף ל-NDS בשנת 1997. משנת 2002 הוא בקבוצת הפטנטים.